

RAFAŁ CZACHOR

A.M. Боголейко, Г.А. Василевич, *Конституционно-правовая ответственность в Республике Беларусь и зарубежных странах*, Издательство «Вышэйшая школа», Минск 2016, ss. 287 – recenzja

Prezentowana książka, zatytułowana *Odpowiedzialność konstytucyjno-prawna w Republice Białoruś i państwach obcych*, ma dwojaki charakter. Jest to monografia istotnego z perspektywy ustrojowej zagadnienia, lecz jednocześnie może pełnić rolę swoistego podręcznika dla studentów rozszerzających wiedzę z zakresu prawa konstytucyjnego. Zagadnienia konstytucjonalizmu poradzieckiego, w szczególności sądownictwa konstytucyjnego, nie są wśród polskich badaczy przedmiotem większej uwagi [Zagadnienia ustrojowe 2010; Czachor 2018; Залесны, Остапович, Шиманек 2019]. Odnotować także należy, że o ile problematyka odpowiedzialności konstytucyjnej na gruncie rosyjskiej nauki prawa konstytucyjnego doczekała się opracowań [Виноградов 2000; Колосова 2000], to w nauce białoruskiej podobnej pracy do tej pory nie było. Zagadnienie to posiada walor praktyczny, bowiem na Białorusi w 1996 roku wszczęto procedurę odwołania z urzędu prezydenta Aleksandra Łukaszenki (podobnie jak w 1993 roku w przypadku Borysa Jelcyna, nie została ona doprowadzona do końca). W świetle powyższego wydaje się zasadnym przybliżenie, tego *co* i *jak* przedstawiono w recenzowanej pracy. Jej autorami są konstytucjonalści Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego: Alina Bogolejko i Grigorij Wasiliewicz (były Prokurator Generalny i przewodniczący Sądu Konstytucyjnego).

Recenzowana publikacja składa się z przedmowy, 7 rozdziałów (w pracy nazywanych „tematami”) oraz załączników. Bibliografię umieszczono na końcu każdego rozdziału, co ułatwia korzystanie z nich jako odrębnych jednostek, np. w trakcie prowadzenia zajęć z prawa ustrojowego Białorusi.

Pierwszy rozdział monografii nosi tytuł *Odpowiedzialność konstytucyjno-prawna jako rodzaj odpowiedzialności prawnej*. Jest to teoretyczne wprowadzenie do zagadnienia, w którym wyjaśniono m.in. cele i funkcje odpowiedzialności konstytucyjnej, jej podstawy prawne oraz relacje wzajemne z innymi formami odpowiedzialności prawnej. Autorzy wskazują, że, po pierwsze, odpowiedzialność konstytucyjna ma na celu ochronę wszystkich stosunków społecznych, które składają się na domenę prawa ustrojowego, przestrzeganie przez organy władzy publicznej norm konstytucji i ustaw. Po drugie, jest ona elementem porządku realizacji władzy publicznej, przede wszystkim poprzez kontrolę jej zgodności z konstytucją, a więc utrzymanie mechanizmu *check and balances*. Po trzecie, jest ona uzasadniona postulatem odpowiedzialnego wykonywania władzy (s. 21–22).

Drugi rozdział zatytułowano *Podstawy odpowiedzialności konstytucyjno-prawnej*. Podjęto w nim kwestię przesłanek odpowiedzialności konstytucyjnej, pojęcie oraz rodzaje deliktu konstytucyjnego. Za odrębne rodzaje deliktów badacze określili m.in. delikty w sferze podstaw ustroju państwa, praw i wolności człowieka i obywatela, funkcjonowania organów władzy czy samorządu terytorialnego.

Kolejny, bardzo krótki, rozdział recenzowanej pracy, *Podmioty odpowiedzialności konstytucyjno-prawnej*, poświęcono dyskusji zagadnienia podmiotowości w zakresie odpowiedzialności konstytucyjnej i scharakteryzowano katalog tychże podmiotów na gruncie prawa białoruskiego: prezydenta, Izbę Reprezentantów i Radę Republiki jako izby Zgromadzenia Narodowego, Radę Ministrów oraz inne organy i wyższych urzędników państwowych, w tym deputowanych parlamentu, sędziów, organy samorządu terytorialnego, ponadto organizacje społeczne, związki zawodowe i obywateli.

W następnym rozdziale, *Środki odpowiedzialności konstytucyjno-prawnej*, autorzy skupili się na charakterystyce pojęcia i środków odpowiedzialności konstytucyjnej, przedstawili klasyfikację tychże środków (przywracające naruszony porządek prawny, prewencyjne, tj. zapobiegające naruszeniom prawa, sankcjonujące, tj. nakładające sankcje za naruszenie prawa a także reakcji na możliwe negatywne skutki zaniechania czynności przez organy władzy)

oraz ich miejsce w systemie odpowiedzialności prawnej. W odniesieniu do współczesnej Białorusi wyróżniono następujące środki: a) pozbawienie urzędu, zwolnienie z zajmowanego stanowiska, rozwiązanie organu, uchylenie decyzji administracyjnej, likwidacja podmiotu, pozbawienie licencji; b) ograniczenie możliwości realizacji podmiotowych praw konstytucyjnych, w tym wolności zgromadzeń, dostępu do stanowisk publicznych; c) przymus wypełnienia obowiązków konstytucyjnych, w tym nadzór nad działalnością.

Piąty rozdział książki nosi tytuł *Zagadnienia procesowe w realizacji odpowiedzialności konstytucyjno-prawnej*. Scharakteryzowano w nim szczegółowo procedurę pociągnięcia podmiotu do odpowiedzialności konstytucyjnej na Białorusi.

Szósty rozdział dotyczy *Odpowiedzialności konstytucyjno-prawnej w prawie wyborczym*. Odnosi się on do dość specyficznego zagadnienia odpowiedzialności konstytucyjnej za naruszenie białoruskiego Kodeksu Wyborczego i ustawy o referendum ogólnopaństwowym.

Pracę zamyka rozdział o charakterze porównawczym *Odpowiedzialność konstytucyjno-prawna w wybranych państwach*, w którym oddzielnie, w bardzo syntetyczny sposób przedstawiono istniejące w danej materii regulacje w Rosji, Kazachstanie, republikach bałtyckich, Polsce, Francji, Niemczech, Włoszech, Stanach Zjednoczonych, Meksyku i Brazylii. Choć brakuje podsumowania i uogólniających wniosków, rozdział ten dobrze obrazuje różnorodność przyjętych rozwiązań w zakresie odpowiedzialności konstytucyjnej we współczesnym świecie.

Ogółem pracę należy ocenić jako kompetentne i wyczerpujące źródło wiedzy o jednym z zagadnień konstytucjonalizmu białoruskiego. Jest to studium o charakterze normatywnym, pozbawione jest elementów właściwych badaniom politologicznym. Za uzasadnione i cenne – szczególnie dla korzystających z niego studentów – należy uznać wątki o charakterze teoretyczno-prawnym. Autorzy pracy szeroko odwołują się i komentują funkcjonujące w białoruskim i rosyjskim obrocie naukowym ustalenia, co czyni omawianą pracę jeszcze ciekawszym źródłem wiedzy.

Bibliografia

- Czachor R. (2018). *Sądownictwo konstytucyjne na Białorusi, Ukrainie i Moldawii. Studium ustrojowo-porównawcze*, „Zeszyty Naukowe UJW. Studia z Nauk Społecznych”, nr 11.
- Zagadnienia ustrojowe państw poradzieckich* (2010), Zaleśny J. (red.), Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Виноградов В.А. (2000). *Конституционная ответственность: вопросы теории и правовое регулирование*, Москва: [brak wyd.].
- Залесны Я., Остапович И.Ю., Шиманек Я. (2019). *Конституционное правосудие в президентской и полупрезидентской формах государственного правления: размышления в области права и устройства государства*, „Вестник Томского государственного университета”, nr 448.
- Колосова Н.М. (2000). *Конституционная ответственность в Российской Федерации. Ответственность органов государственной власти и иных субъектов права за нарушение конституционного законодательства Российской Федерации*, Москва: Городец.